

ПАЛКЕ КОХАННЯ, ЩО НЕ МАЛО МАЙБУТНЬОГО

Грем Грін — англійський письменник і драматург. Під час Другої світової війни співпрацював із британською розвідкою. Кілька разів висувався на Нобелівську премію, проте через критику так її і не отримав. Книжка «Кінець роману», що заснована на епізодах із життя самого автора, була не раз екранізована. Одна зі стрічок, над якою працював режисер Нейл Джордан, стала справжньою сенсацією в кінематографі й була двічі номінована на премію «Оскар».

У серці письменника Моріса Бендрікса палає ненависть. Єдине почуття, що веде його по життю відтоді, як його кохана, заміжня Сара Майлз, несподівано припинила їхній роман. За два роки після фатального розриву Моріс випадково зустрічає чоловіка Сари — Генрі Майлза, який підозрює дружину в зраді. Тоді письменник вирішує сам наїняти приватного детектива, щоб дізнатися, чи є в колишньої коханки хтось інший. До його рук потрапляє щоденник Сари. Історія їхніх стосунків почалася в Лондоні з акомпанементом німецьких бомбардувань, і саме тоді, під час чергової атаки, жінка дала Богові обітницю, що вимагала від неї втечі. Але чи можна втекти від кохання?

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-3920-3

9 786171 239203

Грем Грін

Кінець роману

Грем Грін

Кінець роману

Грем Грін

*Кінець
роману*

Graham Greene
The End of the Affair

УДК 821.111
ББК 84(4Вел)
Г85

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:
Greene G. The End of the Affair : A Novel /
Graham Greene. — London : Penguin, 1991. — 192 p.

Переклад з англійської *Олега Короля*

Ілюстрація *Тетяни Сорудейкіної*

Каліграфія *Ірини Зеленько*

ISBN 978-617-12-3920-3
ISBN 978-0-14-018495-2 (англ.)

© Graham Greene, 1951
© Nemiro Ltd, видання українською мовою, 2017
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2017

Присвячується К.¹

---

¹ Кетрін Волстон (у дівочтві Кромптон), прообраз Сари, героїні цієї книжки. *(Тут і далі прим. перекл.)*

У серці людини є місця,
які ще не існують,
і страждання входить у них,
щоб вони могли існувати.

Леон Блуа

Частина перша

РОЗДІЛ 1

Повість не має ні початку, ні кінця, й оповідач довільно вибирає мить у прожитому, що з неї можна дивитися назад чи вперед. Кажу «оповідач довільно вибирає» з необґрунтованою пихою письменника, якого хвалили за технічну вправність, якщо його взагалі відзначали всерйоз. Та чи справді я вибрав зі своєї волі темний мокрий січневий вечір 1946 року в лондонському парку Коммон¹ і постать Генрі Майлза, похилену під водоспадами зливи, а чи ці образи вибрали мене? За правилами мого ремесла, було б і доцільно, і правильно почати саме з цього місця, та якби я тоді вірив у Бога, то повірив би і в руку, що смикнула мене за лікоть, і в підказку: «Заговори з ним, він тебе ще не побачив».

А чого б то мені з ним говорити? Якщо «ненависть» — не занадто вже міцне слово для кожної людської істоти, то я носився з таким почуттям до Генрі та його жінки Сари. Мабуть, після подій цього вечора він теж зненавидів мене. Цілком певно, Майлз бував лютий на свою дружину й на того іншого, у якого ми тоді, на наше щастя, не вірили. Тож ця оповідь скоріше про

---

¹ Ідеться про парк Клапам-Коммон.

ненависть, ніж про кохання, і якщо я скажу щось добре про це подружжя, то мені можна повірити. Пишу наперекір своїй упередженості, бо гордість професіонала спонукує мене віддавати перевагу майже правді перед майже ненавистю.

Дивно, що такого вечора Генрі вибрався надвір. Він любив вигоду, та й, зрештою, вдома в нього була Сара (принаймні я так вважав). Я сприймаю комфорт як невчасний і недоречний спогад: самотня людина воліє дискомфорт. Мені було занадто вигідно навіть у своїй кімнатці — водночас спальні та вітальні, захарашеній рештками чужих меблів, яку я винаймав на краю гіршої, південної частини Коммону. Ото я й подумав, чи не варто вийти на прогулянку під дощем і десь випити чарку. Квартирант на третьому поверсі приймав гостей, маленький передпокій був повен капелюхів та плащів, і я помилково взяв чужу парасольку, а відтак зачинив за собою двері з вітражем і обережно зійшов додолу сходами, ушкодженими 1944 року вибухом і досі не полагодженими. Була причина запам'ятати, що під час цього бомбардування міцне бридке вікторіанське скло витримало удар, як витримали б і наші діди.

Вийшовши в місто, я зразу ж відчув, що парасолька чужа. У ній була дірка, і вода затікала за комір мого макінтоша. Тут я побачив Генрі. Мені легко вдалося б уникнути зустрічі: він не мав парасольки й майже осліп від дощу, це було видно у світлі ліхтаря. Чорні безлисті дерева не могли вберегти від зливи; вони стояли, як потрошені водогінні труби. Вода стікала струменями з крис його цупкого темного капелюха на чорне чиновницьке пальто. Узяти й проминути Майлза — він би мене не помітив. Для певності можна було б зійти на крок-два з тротуару. Але я таки озвався:

— Генрі, я насилу тебе впізнав.

Його очі зблисли так, наче ми віддавна щирі друзі.

— О, це ж Бендрікс, — сердечно відповів Майлз, хоча будь-хто розсудив би, що це він має ненавидіти мене, а не навпаки.

— Що ти тут робиш у таку негоду? — спитав я. Є люди, яких нам нестримно кортить подразнити. Передусім таких, що наділені не властивими нам чеснотами.

— Ет, захотілося трохи подихати свіжим повітрям, — ухильно мовив він, вчасно встигнувши притримати капелюха, якого мало не зірвав із голови й не поніс на північ раптовий шквал.

— Як там Сара? — поцікавився я, бо було б дивно, якби не зробив цього. Ніщо не потішило б мене більше, ніж новина, що ця жінка нещасна, хвора й умирає. Тоді я гадав, що мені полегшає від її страждання, що смерть Сари визволить мене. Інакше я й не міг гадати, опинившись у такому ганебному становищі. Мені здавалося, що якби вона померла, то я зміг би навіть полюбити бідолашного дурника Генрі.

— Цього вечора вона кудись подалася, — відказав Майлз і цими словами знову розбудив чортика в моїй голові. Пригадалися ті дні, коли він так само відказував іншим цікавим людям, а тимчасом тільки я знав, куди поділася Сара.

— Може, хильнемо? — спитав я, і Генрі, на подив, рушив разом зі мною. Раніше ми випивали тільки в нього вдома.

— Давненько ти в нас не бував, Бендріксе, — сказав він. Чомусь я належу до людей, яких усі знають тільки на прізвище. Якби йшлося лише про звичку моїх приятелів звертатися не по імені, то мене можна було б взагалі не хрестити, та ще й таким претензійним іменем — Моріс, яке мені дали вельми освічені батьки.

— Давно.

— Мабуть, більш як рік тому.

— Востаннє це було в червні сорок четвертого.

— Ого, скільки часу збігло.

«Дурню, — подумав я, — і тебе не дивує, що я не гостював аж півтора року».

Між нашими житлами — менш ніж п'ятсот ярдів рівного моріжка. Невже Генрі ні разу не спитав: «Саро, як поживає Бендрікс? Може б, нам запросити Бендрікса в гості?» Невже її відповіді не видавалися йому... дивними, ухильними, підозрілими? Я зник їм із очей, немовби камінь у ставку. Либонь, брижі на воді непокоїли Сару якийсь тиждень чи місяць, а Генрі нічого не бачив у своїх шорах. Я ненавидів ці шори ще тоді, коли користав із них і знав, що й інші чоловіки теж можуть користати.

— Може, Сара пішла в кіно? — поцікавився я.

— Ні, туди вона майже ніколи не ходить.

— Колись ходила.

Бар «Герб Понтефракта» був ще прикрашений різдвяними паперовими дзвіночками та серпантином — рожевими й помаранчевими рештками комерційної гулянки. Молода господиня, спершись пишними грудьми на шинквас, презирливо споглядала клієнтів.

— Гарно тут, — зауважив Генрі, хоча вважав інакше, сором'язливо й заклопотано розглядаючись, де б повісити капелюха. Скидалося, що найближчий духом до цього бару заклад, у якому бував Майлз, — це ресторан-котлетна на Нортамберленд-авеню, де він споживав ленч із колегами з міністерства.

— Що замовиш?

— Я б не проти віскі.

— Я теж. Але доведеться задовольнитися ромом.

Ми сиділи за столиком і крутили в руках скляночки. Мені, як завжди, майже нічого було сказати Майлзові.

Навряд чи я завдав би собі клопоту познайомитися з ним і Сарою, якби 1939 року не почав писати роман, головним героєм якого був високопоставлений чиновник. Одного разу, дискутуючи з Волтером Безантом, Генрі Джеймс сказав, що молодій, доволі талановитій жінці досить пройтися під вікнами гвардійської гарнізонної їдальні й заглянути туди, щоб написати роман про військову бригаду. Натомість я гадаю, що на певній стадії роботи над книжкою ця письменниця вважала б за потрібне переспатися з гвардійцем — хоча б для того, щоб з'ясувати подробиці. Я не те що пішов з Генрі до ліжка, але владнав майже таку саму корисну справу — першого ж вечора повів Сару до ресторану, твердо й холодно постановивши розвідати, про що думає чиновникова дружина. Вона не знала, що в мене на меті. Очевидно, гадала, що я щиро цікавлюся її подружнім життям. Мабуть, звідти й взялася її симпатія до мене. Я розпитував, коли Генрі снідає і як їздить на службу — у метро, автобусі чи на таксі; чи приносить додому роботу, чи є в нього портфель із королівським гербом. Наша приязнь розквітала в промінні мого зацікавлення. Сара була дуже рада, що хтось сприймає всерйоз її чоловіка. Генрі був значний і поважний, як ото слон завдяки розмірам свого стійла. Є різновиди поважності, безнадійно приречені на несерйозне ставлення до них. Він обіймав важливу посаду заступника секретаря в міністерстві пенсій, а згодом — у міністерстві внутрішньої безпеки. «Внутрішня безпека» — я насміхався з цих слів у миті, коли ненавидів цю жінку так, що хапався за будь-що, аби тільки заподіяти їй біль... Настав час, коли я навмисно сказав їй, що Генрі потрібен мені тільки як прообраз смішного, комічного персонажа в книжці. Саме тоді Сарі почав не подобатися мій роман. Вона була напрочуд віддана чоловікові — цього не заперечиш; і в лиху годину, коли мене путав

біс, я сердився навіть на невинного Генрі й придумував дуже вже бридкі епізоди, які нізащо не втулиш у текст...

Одного разу Сара провела в мене всю ніч (я нетерпляче чекав цього, як письменник чекає останнього слова в книжці), і моє випадкове слово зіпсувало настрої того, що цілими годинами видавалось ідеальним коханям. Близько другої ночі я, ображений, заснув, о третій прокинувся й розбудив Сару, поклавши їй руку на плече. Напевно, я хотів усе залагодити, аж тут моя жертва повернула до мене обличчя, заспане й вродливе, повне довіри. Вона забула сварку, і навіть у цьому я знайшов причину сердитися. Які ж збочені ми, люди, а ще кажуть, що нас створив Всевишній! Мені важко уявити Бога, не простого, як математичне рівняння, і не прозорого, як повітря. «Оце лежу й обмірковую п'ятий розділ, — озвався я. — Чи жує Генрі каву, щоб приємно пахло з рота перед важливим засіданням?» Вона похитала головою й тихо заплакала, а я, звичайно, вдавав, що не розумію, у чому річ. Мовляв, це ж звичайне запитання, я цікавлюся своїм літературним героєм і не хотів сказати нічого поганого про Генрі. Таж найпорядніші люди жують кавові зерна... У такому дусі я вів далі. Поплакавши трохи, Сара заснула. Любила поспати, і навіть цю рису я сприймав як додаткову образу.

Швидко випивши ром, Генрі блукав невеселим оком по рожевих і помаранчевих стрічках.

— Чи гарно ви відсвяткували Різдво? — спитав я.

— Гарно. Дуже мило.

— Вдома?

Генрі подивився на мене так, ніби здивувався з того, як я наголосив це слово.

— Вдома? — перепитав він. — Так, звичайно.

— Чи добре відчувається Сара?

— Так.

— Ще вип'єш рому?

— Тепер моя черга замовити.

Поки він замовляв, я пішов до вбиральні. На стінах були набазграні написи: «Щоб дідько вхопив тебе, хазяїна, і твою цицькату жінку!» «Усім звідникам і повіям — щасливої гонореї та веселого сифілісу!»

Я скоренько повернувся до підбадьорливого серпантину й подзенькування склянок. Іноді я надто вже чітко бачу своє відображення в інших людях, а тому непокоюсь і дуже хочу вірити у святих, у їхні похвальні чесноти.

Я повторив написане Майлзові. Хотів його шокувати й здивувався, почувши спокійну відповідь.

— Ці ревності — жахлива річ.

— Маєш на увазі напис про цицькату жінку?

— Обидва написи. Коли ти нещасливий, то заздриш на чуже щастя.

Я ніяк не сподівався, що Генрі може такого навчитися в міністерстві. Ось і знову в цій фразі з мого пера стікає гіркота. Яка ж занудна й мертвотна ця гіркота! Якби я міг, писав би з любов'ю. А якби міг так писати, то був би іншим і не втратив би кохання. Але раптом над блискучими плитками столика щось зачепило мене — не любов, а тільки співчуття до товариша в нещасті.

— Почуваєшся нещасливим? — спитав я Генрі.

— Бендріксе, я дуже тривожуся.

— Скажи, у чому річ.

Мабуть, це ром розв'язав йому язика. А може, Генрі тямив, що я про нього чимало знаю? Сара була йому віддана, але в таких стосунках, як наші, мимоволі щось та й довідаєшся... Я знав, що зліва від пупа в нього родимка, бо якось про неї Сарі нагадала моя родима пляма. Знав, що Генрі короткозорий, але при чужих людях не носить окулярів (а я таки був чужий, якщо ніколи не бачив його в окулярах). Знав, що він звик чаювати о десятій. Знав

навіть, як він спить. Може, він усвідомлював це і вважав, що зайвий факт нічого не змінить у наших взаєминах?

— Мене тривожить Сара, — сказав він.

Двері відчинились, і проти світла стало видно, як періщить дощ. Якийсь веселий коротун заскочив до бару й вигукнув: «Пийте здорові!», але ніхто йому не відповів.

— Вона хворіє? — спитав я. — Здається, ти сказав...

— Ні, не хворіє. Напевно, ні.

Генрі понуро розглянувся. Еге ж, це не його середовище. Я зауважив, що в нього набігли кров'ю білки. Видно, дуже зрідка він надівав окуляри — адже чужих людей завжди чимало. А може, очі почервоніли від плачу.

— Бендріксе, тут я не можу побалакати з тобою, — сказав він так, ніби здавна був рад побалакати будьде. — Ходімо до мене.

— А чи не повернулася вже Сара?

— Гадаю, ні.

Я розрахувався за спиртне й тим знову прикро вразив Генрі, який не любив діставати щось на дурничку. У таксі він завжди тримав напоготові гроші в жмені, тоді як попутники шпортелися в кишнях.

Вулиці й досі заливав дощ, але до Майлзової домівки було недалеко. Відімкнувши двері під вікном у стилі часів королеви Анни, він гукнув: «Саро! Саро!» Я чекав відповіді й боявся її, але ніхто не обізвався.

— Вона ще не вдома, — сказав Генрі. — Зайдімо до кабінету.

Мені досі не доводилося бувати тут, у його робочій кімнаті. Як приятель Сари, я бачився з Генрі тільки в її безладно обставленій вітальні, де все було не гармонійне, не систематичне й не плановане, усе належало теперішньому часу, бо ніщо не могло залишатись як пам'ятка по колишньому смаку чи почутті. Усе було в живому житку, натомість тут, у кабінеті, усе мені видавалося

майже недоторканим. Навряд чи хтось гортав багатомник Едварда Гіббона, а зібрання творів Вальтера Скотта, либонь, стояло тут тільки через те, що колись належало Майлзовому батькові, як і маленька бронзова копія «Дискобола». Ось у цій невживаній кімнаті Генрі почувався найщасливішим лише тому, що це була його власність. І я подумав — заздро й гірко: якщо хтось незаперечно володіє якоюсь річчю, то не відчуває потреби користуватися нею.

— Віскі? — спитав господар оселі. Згадавши його очі, я задумався над тим, чи не випиває він більше, ніж було колись. Ще б пак, адже он як щедро налив подвійні порції.

— Що тебе непокоїть, Генрі?

Я давно облишив писати роман про високопоставленого чиновника й уже не потребував прототипа.

— Сара, — відповів він.

Чи злякався б я, якби він це сказав саме таким тоном два роки тому? Ні, зрадів би, бо страшенно втомився від обману. Я був би радий відкритій боротьбі хоча б тому, що міг би сподіватися хоч на невеликий, але таки шанс перемогти, хай тільки Генрі припустить якусь тактичну помилку. Ніколи в житті я не прагнув перемоги так палко, як тоді. Це прагнення було ще сильніше, ніж мрія написати добру книжку.

Глянувши на мене почервонілими очима, Генрі додав:

— Я боюся, Бендріксе.

Я вже не міг зверхньо ставитися до цього чоловіка. Він теж став випускником школи страждання, і я вперше подумав про нього як про рівню. Пригадую, на столі Генрі стояла в рамці з хрещатими ріжками стара брунатна фотографія його батька. Мені впало в око, що той дуже схожий на сина того самого віку — сорока з гаком років — і водночас дуже не схожий. Відмінність полягала

не у вусах — відчувалося, що батько по-вікторіанському самовпевнений, завжди і всюди почувається як вдома, знає всі входи й виходи в цьому світі. І раптом я знову пройнявся теплим чуттям побратимства. Генрі припав мені до душі ближче, ніж його батько — чиновник міністерства фінансів. Удвох ми були товариші у відчуженні.

— Чого ж ти боїшся, Генрі?

Наче від поштовху в плечі, він із розмаху сів у крісло й гидливо проказав:

— Бендріксе, я завжди гадав, що найгірша річ... найпаскудніша, на яку тільки зважиться людина...

Колись я, напевно, сидів би як на голках, а нині... Який чудний і безмежно нудний оцей погідний спокій невинності!

— Ти ж знаєш, що мені можна довіритися, — запевнив я, припустивши, що в Сари міг залишитися лист від мене, один із кількох. Це професійний ризик літератора. Жінки схильні перебільшувати значимість своїх коханців і навіть не можуть уявити розчарування, якого зазнають у день, коли надто вже відвертий лист опиниться в рубриці «Цікаве» каталогу автографів ціною п'ять шилінгів.

— Ось подивися, — сказав Генрі, простягнувши листа, написаного не моїм почерком. — Прочитай, ну ж бо.

Якийсь приятель написав йому: «Чоловікові, якому Ти хочеш допомогти, я б порадив звернутися до Савіджа, на адресу Віго-стріт, 159. Я пересвідчився, що він кваліфікований і тактовний, а його підлеглі не такі обридливі, як інші».

— Не розумію, Генрі.

— Я написав цьому приятелеві, що один знайомий розпитував мене про приватні детективні агенції. Це жахливо, Бендріксе. Напевно, він розкусив, у чому річ.

— Ти справді маєш намір...

— Я ще не брався до цієї справи, але ось на столі лежить лист і нагадує про себе... Дурня, правда? Довіряю Сарі й знаю, що вона його не прочитає, хоч заходить сюди десять разів щодня. Я навіть не сховав цього листа в шухляду. Однак не можу вірити... Зараз вона на прогулянці. На «прогулянці», Бендріксе.

Дощ промочив його пальто наскрізь, тож Генрі тепер сушив руб рукава піджака проти полум'я в газовому каміні.

— Співчуваю тобі.

— Ти завжди був їй щирим приятелем, Бендріксе. Кажуть, чоловік останній з ліку дізнається, чим дихає його жінка... Побачивши тебе сьогодні в Коммоні, я ось що подумав: якщо ти вислухаєш цю історію й висмієш мене, то я зможу спалити листа.

Він сидів, виставивши мокрий рукав і відвівши від мене очі. Мені було геть не до сміху, але я б засміявся, якби зумів.

— Це не така справа, — розсудив я, — з якої можна було б посміятися, хай навіть вона видається чудною...

— Вона справді чудна. А ти таки вважаєш мене дурнем, хіба ні? — нетерпляче спитав Генрі.

Тільки що я був би рад змусити себе до сміху, а тепер, коли досить лише збрехати, повернулися колишні ревності. Невже подружжя стає аж таким цільним одним тілом, що, ненавидячи жінку, мусиш заодно ненавидіти й чоловіка? Останнє запитання в нашій розмові навело на гадку те, як легко було обманювати Генрі. Аж так легко, що він видавався мені підсобником у жіничиних зрадах. Таким самим підсобником — ось тільки в крадіжці — стає той, хто залишає гроші на столі в готельному номері. Я ненавидів Майлза за те саме, що колись допомагало мені сходитися з його жінкою.

Рукав піджака парував. Досі не глянувши на мене, Генрі повторив:

— Звичайно ж. Я цілком певен, що ти маєш мене за дурника.

Тут замість мене виступив чортяка.

— Ні, Генрі, це не так.

— Тобто ти справді гадаєш, що таке... можливе?

— Природна річ. Сара — це тільки жінка.

— А я завжди вважав, що ти її щирий приятель, — обурився він, ніби це я написав листа.

— Це вже тобі судити. Ти ж знаєш її набагато краще, ніж я.

— Так. У певному розумінні, — понуро відказав Генрі. Я здогадувався, що він думає якраз про те розуміння, у якому я знав її найкраще.

— Ти спитав, Генрі, чи не вважаю я тебе дурнем. Я відповів, маючи на увазі, що твоя думка як така зовсім не дурна. А проти Сари я нічого не сказав.

— Я це розумію, Бендріксе. Пробач. Останнім часом мені не спиться. Ото прокидаюся вночі й міркую, що робити з тим клятим листом.

— Спали його.

— Якби ж то я міг...

Генрі й далі тримав у руках цю цидулку, і я вже подумав був, що він таки спалить її.

— Або піди до містера Савіджа, — сказав я.

— Я ж не зможу вдавати перед ним, що ми з Сарою не подружжя. Уяви, Бендріксе, як воно — сидіти в кріслі, де сиділи інші ревниві чоловіки, і розповідати те саме, що й вони... А чи є там така приймальня, щоб ми бачили один одного, поки триває залагодження справи?

«Дивно, — подумав я, — хтось міг би й повірити, що Генрі наділений багатою уявою». Чуття переваги тануло, й у мені знову прокинулося бажання докучати Генрі.

— А чому б не піти мені? — спитав я.

— Тобі?

Якусь мить я роздумував, чи не задалеко зайшов і чи не запідозрить лихого навіть легковірний Генрі.

— Так, — підтвердив я, бавлячись із небезпекою. Зрештою, що за біда, коли він навіть і дізнається про щось у минулому? Це тільки на користь вийде, принаймні навчить його краще пильнувати жінку. — Я міг би прикинутися ревним коханцем, — повів я далі. — Він більш вартий шани й не такий смішний, як ревний чоловік. Література підтримує таких кавалерів-героїв. Зражені коханці — це не комічні, а трагічні постаті. Згадай-но Троїла. Моему самолюбству не зашкодить розмова з містером Савіджем.

Рукав висох, але Генрі й далі тримав його біля вогню. Тканина затлілася.

— Ти справді зробив би це для мене? — спитав він. Його очі зайшли сльозами. Видно, Генрі не сподівався такого шляхетного вияву дружби й вважав, що не заслуговує на нього.

— Авжеж. У тебе рукав горить.

Він глянув на рукав, як на чужу річ.

— Щось неймовірно, — сказав він. — Сам не знаю, що це я надумав. Спершу розповідаю тобі, а тоді питаю... про це. Не годиться шпигувати за жінкою з допомогою приятеля. Тим більше коли він має прикинутися її коханцем.

— Так, — відповів я. — Не годиться також зраджувати жінку чи чоловіка, красти й дезертирувати з поля бою, але ж люди весь час це роблять. Це складник сучасного життя. Я сам не раз таке робив.

— Добрий з тебе чоловік, — мовив Генрі. — Усе, чого я потребував, — це побалакати з кимсь розсудливим, щоб прояснилося в голові.

Він таки встромив листа в полум'я, а коли останній чорний клаптик впав у попільницю, я сказав:

— Детектив зветься Савідж, його адреса — Віґо-стріт, 159 чи 169.

— Забудь усе, що я тобі розповів, — відказав Генрі. — Це безглуздя. Цими днями мені дуже болить голова. Піду до лікаря.

— Двері грюкнули, — зауважив я. — Сара прийшла.

— Це, напевно, служниця, — заперечив Генрі. — Вона була в кіно.

— Ні, це хода Сари.

Майлз підійшов до дверей, відчинив їх, і на його обличчі автоматично з'явився безглуздий вираз ніжності й сердечності. Мене завжди дратувала ця механічна реакція на Сару, бо ж нічого не означала. Навіть закоханий не зможе завжди щиро тішитися приходом жінки, а я вірив на слово Сарі, що вони з чоловіком ніколи не кохали одне одного. У мене, як гадаю, було набагато природніше й щиріше привітання, приправлене недовірою та ненавистю. Принаймні я сприймав Сару як повноправну особу, а не як частину домашньої обстави, не як порцелянову статуетку, що з нею треба обережно поводитися.

— Са-ро! Са-ро! — нестерпно фальшивим голосом гукнув він, розбиваючи слова на склади.

Які слова мені вибрати, щоб хтось чужий так виразно уявив цю жінку, щоб аж побачив, як вона зупинилась у передпокої, біля сходів, і обернулася до нас? Я ж навіть своїх літературних героїв міг описати тільки їхніми вчинками. Мені завжди здавалося, що читачеві треба дати волю уявляти персонажів, як собі захоче. Не варто йому постачати готові ілюстрації. І ось мене підвела моя-таки письменницька техніка. Я ж не хочу, щоб на місце Сари підставляли іншу жінку. Треба, щоб читачі бачили її широкий лоб, енергійно окреслені

вуста на виразному обличчі, а тимчасом усе, що я спромігся зобразити, — це неозначена постать у мокрому макінтоші, яка повертає голову й озивається: «Я чую тебе, Генрі», — а тоді: «Ти?» Вона завжди називала мене «ти». «Це ти?» — по телефону. «Ти можеш?», «Ти хочеш?», «Ти зробиш?» — а я, дурень, не раз по кілька хвилин ходив під враженням, що на світі є тільки одне «ти» — моя особа.

— Приємно тебе побачити, — сказав я. У мене якраз був один із нападів ненависті. — Ходила прогулятися?

— Так.

— Сьогодні ж паскудна погода, — осудливо кинув я, а Генрі додав, нібито турботливо:

— Ти промочла до нитки, Сара. Колись таки помреш від застуди.

У розмові банальна фраза з її народною мудрістю може часом забриніти ноткою фатуму. Та якби ми й знали, що Генрі сказав правду, то навряд чи хтось із нас щиро занепокоївся б тим, що Сара пробилася крізь наше роздратування, підозрілість і ненависть.

РОЗДІЛ 2

Не знаю, скільки днів минуло. Повернувся давній неспокій, а в такому запамороченні рахувати дні не легше, ніж сліпому пильнувати за змінами освітлення. Чи то на сьомий день, чи то на двадцять перший я вирішив, що мені робити. Тепер, по трьох роках, туманно пригадую, як я сторожував на краю Коммону, видивлявся на оселю Майлзів здалеку — з берега ставка чи з-під портика церкви XVIII століття, сподіваючись, що двері відчиняться й зійде Сара добре помитими сходами, не пошкодженими бомбардуванням. Даремно сподівався. Погода змінилася — удень не дощило, уночі

приморожувало, а двері дому, як та стрілка зіпсованого барометра, ані ворухнулись. Ніхто з них не виходив. Ні разу мені не стрівся Генрі. Мабуть, соромився того, що розповів мені, він-бо дуже зважає на традиції та умовності. Пишу останні слова, іронічно усміхаючись, хоч сам, щойно загляну вглиб себе, знаходжу тільки пошану й довіру до таких людей, чимось подібних до мирних сіл, які побачиш із вікна автомашини на шосе. Стільки спокою й відпочинку обіцяють ці стріхи й кам'яні стіни...

Пам'ятаю, у ті понурі дні чи тижні мені часто снилася Сара. Інколи я прокидався з болем, інколи з радістю. Коли думати про жінку весь день, не варто снити про неї вночі. Я пробував писати, але книжка не вдавалася; щодня виконував свою норму — п'ятсот слів, та персонажі ніяк не оживали. Ось такою великою мірою на роботу літератора впливає поверховість прожитих днів. Можеш заповнити весь час купівлею в крамницях, клопотом із податковою декларацією, принагідними балачками, а потік підсвідомості тече собі без змін, замість тебе вирішуючи твої проблеми й складаючи плани. Сидиш за столом, спустошений та пригнічений, — і враз бозна-звідки приходять слова, бозна-як виходять із глухого кута повороти сюжету. Допоміжну роботу виконано, коли ти спав, щось купував, з кимсь балакав. Однак підозрілість, ненависть і прагнення руйнувати залягають глибше, ніж думки про книжку, і підсвідомість впливає передусім на ці чуття. Ось так одного ранку я прокинувся, твердо знаючи, наче постановив це звечора, що нині піду до містера Савіджа.

Чудний це набір — кілька професій, які вимагають довіри людей. Той довіряється адвокату, той — лікареві, а той, якщо він католик, — священикові. Сьогодні

я додав до цього переліку ще й приватного детектива. Хибним виявилось уявлення Генрі про самого себе під пильним оком інших клієнтів. Тут було дві приймальні, і мене провели в одну з них. Навряд чи можна було сподіватися, що в цій конторі на Віго-стріт душок плісняви в передпокої, характерний для адвокатського бюро, поєднається зі світським духом журналів, характерних для приймальні зубного лікаря. На столі лежали «Гарперз базар», «Лайф» і французькі журнали мод, а чоловік, що привів мене сюди, був трохи понад міру гречний та елегантний. Підсунувши для мене стільця до каміна, він дуже обережно зачинив двері, і я почувся пацієнтом. Таким я й був — серйозно хворим, що потребував хваленої шокової терапії, аби вилікуватися від ревнощів.

Першою рисою образу містера Савіджа, що привернула мою увагу, була краватка — мабуть, відзнака якогось товариства однокашників. Другою — гладенько поголена й притрушена пудрою шкіра. Третьою рисою став лоб, що випинався з решток білявого волосся і яснів розумінням, співчуттям та готовністю прислужитися. Здоровкаючись, детектив якимось дивно крутнув мені пальці. Мабуть, він масон. Якби я теж так крутнув, то, гадаю, міг би заробити знижку.

— Містере Бендрікс? — обізвався він. — Сядьте. Гадаю, у цьому кріслі вам буде найкомфортніше.

Поплескавши подушку крісла, він, повен турботи, стояв біля мене, поки я всідався. А тоді сів на стільці поряд крісла, наче мав пощупати мені пульс.

— Розкажіть мені все своїми словами, — сказав він.

Годі й уявити, чіми ще словами я міг би послужитися. Я збентежився й засмутився, таж не по співчуття прийшов сюди, а по дієву допомогу, якщо кишенька дозволить заплатити за неї.

— Я теж.

«Вранці, — думав я, — зателефоную якомусь медикові й спитаю, чи можливе лікування вірою... Та ні, краще не треба. Поки не знаєш, можеш придумати безліч інших способів лікування...» Я поклав руку на плече Генрі й так тримав. Уже мушу бути сильним задля нас двох, а він ще не зазнав справжнього горя.

— Я тільки цих прогулянок і чекаю, — сказав він.

На самому початку цієї книжки написано, що це історія ненависті, а тепер, ідучи поруч із Генрі на наше вечірнє пиво, я знайшов молитву, яка, мабуть, відповідала цьому зимовому настрою: «Боже, Ти вже досить зробив — пограбував мене до нитки. А тепер я надто втомлений і старий на те, щоб учитися любові. Дай мені спокій — раз і назавжди».

Літературно-художнє видання

ГРІН Грем
Кінець роману
Роман

Керівник проекту *М. Г. Шакура*
Відповідальний за випуск *О. В. Стратілат*
Редактор *І. М. Давидко*
Художній редактор *Ю. О. Дзекунова*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *О. М. Шелест*

Підписано до друку 09.08.2017. Формат 84x108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Petersburg». Ум. друк. арк. 11,76.
Наклад 5000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»»
61012, м. Харків, вул. Різдвяна, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com

КНИЖКОВИХ

• за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093)170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88

• на сайті Клубу: www.bookclub.ua
• у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом

Надсилається безоплатний каталог

Запрошуємо до співпраці авторів
e-mail: publish@bookclub.ua

***Запрошуємо до співпраці художників,
перекладачів, редакторів***
e-mail: editor@bookclub.ua

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київ

тел./факс +38(067)575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеса

тел./факс +38(067)572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Грін Г.

Г85 Кінець роману : роман / Грем Грін ; пер. з англ. О. Коро-
ля. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвіл-
ля», 2017. — 224 с.

ISBN 978-617-12-3920-3

ISBN 978-0-14-018495-2 (англ.)

Письменник Моріс Бендрікс відчайдушно закоханий у красуню Сару Майлз. Але це почуття не має майбутнього: вона заміжня. Моріс страждає від своєї любові, яка часом межує з ненавистю: він не в змозі примиритися з тим, що між ним і жінкою є третій зайвий — її чоловік Генрі. Сара, хоч і має певні почуття до Моріса, відмовляється покинути чоловіка. Згодом Моріс підозрює, що красуню вже захопив новий обранець, і наймає приватного детектива...

УДК 821.111
ББК 84(4Вел)